

AIXÍ PARLÀ EL GAT DE SCHRÖDINGER

“És evident que hi ha un sol arbre, i que tot assumpte d’imatges és un conte de fades”

Erwin Schrödinger

Albert Rodas

Estudiant de l’Institut de Tona

Sorprès d’haver vençut al seu fatal destí, el Gat de Schrödinger va sortir, triomfant, de la caixa que l’empresonava. D’un salt, va baixar de la taula on es feia el terrible experiment, i quan el científic el va intentar atrapar, el gat, en un moment d’una potència vital aclaparadora, el va mirar als ulls, va esgarapar-lo i va fugir del laboratori, corrent, sense aturar-se per res. No és que li desagradés la ciència, pensava mentre empenia el seu camí cap a la llibertat, de fet, li encantava treballar amb el professor Erwin, però la bogeria d’aquell dia havia estat excessiva. Ara, per fi, podria obrir la seva ment a noves criatures, podria desbocar la seva curiositat, podria veure món.

Estava satisfet de la seva decisió de fugir i agraït de la seva obsessió de portar sempre a sobre els “Principia”, que aquest cop li farien servei ja que d’aquesta manera tindria un llibre fent-li companyia. Mentre rumiava en tot això, no va parar de córrer i es trobava ja lluny de l’edifici que havia deixat, disposat a perdre’s en el bosc que se li presentava davant dels ulls. Era principis de tardor, les fulles que seguien aferrades a la vida es barrejaven amb el taronja intens de les que cobrien el terra i tot el conjunt estava emmarcat en una densa boira. El Gat de Schrödinger va entrar-hi amb un pas ferm i decidit, però després de poques passes es va haver d’aturar, sorprès per la presència del que semblava un home gran recolzat en un bastó vell i torçat. El senyor es va acostar al gat i, emocionat d’haver trobat algú a qui explicar la bona nova, va començar a predicar-li la seva filosofia amb un discurs entre literari i profètic, format per mites i metàfores, idees i intuïcions. Quan va haver acabat, es va adonar que no s’havia presentat. “Sóc Zaratustra” va afegir en un to de veu elevat.

El gat va quedar parat davant les paraules del profeta. Es preguntava com podia tenir les coses tan clares després d’haver afirmat la mort de les veritats absolutes.

– No t’envelis tant en els teus raonaments, Zaratustra. En alguns aspectes no et falta raó, però se t’escapen coses en

d’altres. És evident que per buscar la nostra felicitat, així com per elaborar una teoria filosòfica, cal tenir en compte totes les facetes de l’home (la passional i la racional), tanmateix hi ha vessants de la dimensió humana que són més importants i adients que d’altres en cada context, malgrat que sempre actuarem en una barreja de les dues, ja que és impossible prescindir totalment d’alguna de les nostres parts constituents. Concretant, Sòcrates no va descartar mai la realitat emocional de l’home, però sí que va plantejar enfocar l’ètica des de la part més racional proposant un “intel·lectualisme moral”. Estava, simplement, incentivant als ciutadans a pensar i a reflexionar sobre les seves decisions, i al mateix temps a adquirir nous coneixements per tal d’actuar amb el màxim coneixement de causa. No sé si realment podem afirmar que “coneixements correctes porten a accions correctes”, perquè és possible que el Bé no sigui un concepte tan absolut, però el que és clar és que, donat que es vivia (i encara hi seguim vivint) en societat, és una bona idea reflexionar sobre les conseqüències de les nostres accions per tal d’afavorir la convivència. Cal tenir en compte que molt sovint el mal es vesteix de banalitat, i la raó, el pensament i la reflexió són les úniques eines que tenim els homes per combatre’l.

És humà argumentar que com que sóc millor puc deixar viure a gent en males condicions? Que la meua voluntat de poder pot passar per sobre d’altres persones? El punt no és buscar la igualtat total, és imprescindible subratllar la individualitat, sinó que es pot intentar inculcar els nous i millors valors en la gent i, fins i tot, competir i lluitar però dins uns límits. A més, perquè tota aquesta lluita sigui justa cal partir, sens dubte, d’una igualtat d’oportunitats i drets en les persones a partir de la qual arribar a un cert estat d’equitat. Potser no és just que tothom tingui el mateix, potser no tothom mereix el mateix, però sí que mereix uns drets bàsics com a persona i unes oportunitats que, si realment destaca i té potència vital, evidentment aprofitarà. Dins d’aquest marc de llibertat, són necessaris alguns criteris ètics.

Fixa't que el fet d'intentar afavorir el bé comú i la felicitat pel màxim nombre de persones, com defensaria Mill, no exclou el fet de ser feliç un mateix, ni de ser lliure i aventurer si s'escau. Potser, parlant d'ètica i de llibertat, ens caldria establir alguns límits, i sempre he pensat que la màxima de Kant (aparentment tan distant de l'ètica conseqüencialista de Mill) és la millor acotació a l'utilitarisme. Quan les nostres accions afectin directament a altres persones, el millor és buscar quina acció aporta més felicitat, sempre dins el límit de no objectualitzar cap persona. I tots aquests raonaments, no estan prescindint de les emocions humanes; de fet parteixen de les emocions i el que sentim per, a partir d'aquest punt, argumentar i articular tota l'ètica.

—És important entendre que tot això no exclou gaudir de tots els plaers i d'actuar de forma arriscada si és que ens agraden les vides intenses. Tot això, tampoc nega la possible competitivitat entre persones ni la part irracional de l'home encara que hi posa uns límits quan s'hi involucren altres persones o en conflictes morals. Les històries heroiques són molt boniques en la literatura, però potser en la realitat no són el més just. Això, com anava dient, no vol dir que no puguem ser aventurers en la nostra vida i cercar situacions trepidants. De fet, jo mateix m'he atrevit a tancar-me en una caixa de la qual tenia només el 50% de possibilitats de sortir-ne. I més encara, durant uns instants he estat viu i mort alhora. No tothom pot dir-ho, però ho vaig fer per la ciència i ha estat de les experiències més perilloses que he viscut.

Parlant de ciència, quina poca voluntat de poder aquell qui no té voluntat de saber. La recerca científica és el camí més fascinant que ha emprès mai l'home. L'esforç per conèixer i la comprensió de tot allò que ens envolta ens meravella i ens aporta una gran satisfacció. I em sembla recordar que en uns principis, en el que podríem anomenar "protociència", els filòsofs hi participaven activament i la majoria de pensadors eren també "protocientífics". Però d'ençà que les dues disciplines es van separar, han estat uns quants els filòsofs que s'han oposat a la ciència. Potser és simplement que el "Nietzsche" del qual parles no l'entenia. Poques vessants de l'home tenen tanta força com la seva curiositat i la ciència és una de les eines que l'ajuda a saciar aquest desig. La ciència no és posar nom als grups d'animals empresonant-los. El fet de classificar tots els cavalls sota l'etiqueta de "mamífers" o simplement la de "cavall" no implica directament que algú no pugui gaudir de l'individualitat d'aquell espècimen en concret, de fet seria absurd negar-li i fer-li perdre tots els detalls únics que el caracteritzen. La ciència, deia, és buscar el perquè de les coses, la ciència és un pensament radical cap a l'essència de la realitat intentant despullar-la, i valent-se d'un mètode empíric que permet posar a prova les seves conclu-

sions. I aquestes conclusions són les que, a cops de martell, altres científics intenten tirar a terra, per posar-les a prova i estar segurs que constitueixen el model més vàlid per explicar el nostre món o, en cas contrari, substituir-les per seguir avançant. Cap científic conclouria que el món és immutable, perquè aleshores la seva feina perdria el sentit, seria molt fàcil explicar-ho tot. El món és dinàmic com argumentava el teu mestre, i la tasca de l'investigador és intentar comprendre tots els fenòmens canviants, entreveure'n les causes, deduir-ne les conseqüències i en última instància, crear models que ho representin de la forma més fidel a la realitat. El que també és cert, és que en els últims anys s'han trobat partícules que romanen invariables i que són les constituents de tota la matèria que coneixem. Així doncs, rere el canvi, potser existeix quelcom immutable.

La por al dinamisme és més aviat una por a l'immobilisme. Nietzsche devia necessitar del dinamisme per justificar la seva manera de pensar, però la realitat, al final, no pot ser al gust de tothom. No cal parlar de singularitat i canvi en contraposició als conceptes que redueixen les coses a l'enteniment per justificar l'art i el vitalisme. Els conceptes, encara que no estiguin en un hipotètic món de les idees, ens permeten comunicar-nos i entendre'ns, i en certa manera els compartim perquè encara que no tots ens imaginem la mateixa taula, tots identifiquem un cas concret de taula amb la nostra idea de taula. De fet, els conceptes van fins i tot més lluny que les paraules, perquè un diccionari es defineix a si mateix: si no sabéssim cap paraula, no ens serviria de res anar buscant definicions, perquè aquestes estan formades de més paraules. És evident que el que necessitaríem seria una idea o concepte.

Encara que el fet de tenir conceptes no mata la poesia, és clar que tenen alguna cosa d'invariabilitat, i ho és més si ho apliquem a la ciència. Aquests conceptes es poden posar a prova per diferents persones, en diferents moments i de diferents maneres i funcionen. I de forma objectiva. Encara diria més, de forma intersubjectiva¹. A partir d'aquí, es gesten unes lleis o teories que expliquen els fets observats i no només en el llenguatge verbal, sinó també en el matemàtic. I tot això, encara deixa lloc a la irracionalitat o a la intuïció: sort n'hem tingut que el fet de veure una poma caient despertés una idea tan revolucionària en Newton com fou la gravetat!

En aquest punt, el gat ja havia contestat i criticat pràcticament tot el discurs del vell profeta. Aquest estava molt nerviós i alhora sorprès. Es començava a adonar que el gat tenia raó, que havia estat enganyat... Just en aquell instant, en un atac

¹ En el sentit científic. Em refereixo al fet que, en observar el mateix experiment, aquest és prou clar i determinant com perquè dues o més persones arribin sempre a les mateixes conclusions. És una assegurança d'objectivitat.

de nervis, Zaratustra va agafar fortament el seu bastó corbat i va intentar clavar un cop al llibre del gat per després poder-lo destruir. Tot i la seva edat, el moviment va ser extraordinàriament ràpid i àgil, però el Gat de Schrödinger encara ho va ser més i va protegir el “Philosophiae naturalis principia mathematica” amb el seu cos en un acte de gran valentia. Va rebre el cop a l’abdomen, però això no li impedí fer equilibris per agafar veloçment el llibre i fugir, tot d’un sol moviment bell i elegant, com si no l’hagués afectat l’agressiu intent del profeta per prendre-li els “Principia”. En pocs segons el gat ja havia sortit del bosc i es dirigia, ara ja coixejant, cap al laboratori del seu amo. El dolor a l’abdomen era cada vegada més fort i a cada pas li costava més seguir avançant. Finalment va aconseguir arribar al laboratori d’on venia, i un cop allà va deixar un dels pilars de la ciència després d’haver-lo protegit del vell predicador. El gat no parava d’esbufegar, el seu patiment s’anava intensificant, la seva respiració era cada cop més feble, més difícil... Estava completament satisfet de les seves accions i fermament convençut de tot el que havia exposat a Zaratustra. Era plenament conscient que l’home ho havia entès, però no ho havia pogut acceptar. Tanmateix, sabia que les seves idees perdurarien, encara que ara ja no les pogués tornar a exposar mai més. Va agafar aire fent un gran esforç amb els seus músculs cansats, va somriure per últim cop, i va expirar per sempre.

